

5. Актуальні питання кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права, кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи, оперативно-розшукової діяльності.

Проблемні питання кримінальної відповідальності за несанкціоноване поширення військово значущої інформації

Старко Оксана Леонтіївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Стаття 114-2 Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачає відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану. Поряд із безперечними перевагами криміналізації несанкціонованого поширення військово значущої інформації, норми, сформульовані законодавцем у диспозиціях ст. 114-2 КК України містять низку недоліків, що ускладнює кримінально-правову протидію цьому виду злочинності.

Перша проблема. Предметом злочину за ч. 1 цієї статті є інформація про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України. Одним із спірних є питання про доцільність використання законодавцем вказівки на “зброю”, “озброєння” та “боєприпаси”, яка не дозволяє віднести до предмета злочину інформацію про всю військову техніку.

Так, Р. О. Мовчан звертає увагу, що “вказівка у диспозиції статті на “зброю” та “озброєння” (як і вказівка на бойові припаси) не дозволяє охопити всі ті предмети, одні з яких вже надаються нашій державі, а надання інших можливе в перспективі. Відповідно до розд. І ЗВДТ (Зводу відомостей, що становлять державну таємницю) “озброєнням” необхідно вважати – озброєння стрілецьке та артилерійське, системи (комплекси) ракетні і ракетно-космічні, керовані (некеровані) ракети та їх складові частини, комплекси (установки) для їх запуску та складові одиниці до них, засоби керування зброєю (вогнем), системи дистанційного керування ракетами, обладнання для транспортування і обслуговування ракет, апарати торпедні та бомбомети для глибинних бомб. Отже, зазначає Р.О. Мовчан. Ні танки, ні бронемашини, ні бронетранспортери, ні гелікоптери, ні жоден з інших названих вище товарів, які Україна вже отримала або лише бажає отримати (літаки, безпілотники, технічні засоби захисту апаратури, апаратура для розвідки тощо), не охоплюються вказаним у ст. 114-2 КК поняттям “озброєння”, адже не входять до жодної із тих складових, які перераховані у відповідному і наведеному раніше нормативному визначенні. А

це означає, що, як це не парадоксально, але несанкціоноване поширення відповідної інформації про ці предмети не може кваліфікуватися за ст. 114-2 КК” [1, с. 328]. Як видається у певних випадках така кваліфікація можлива лише з тієї причини, що переміщення літаків, гелікоптерів, танків, БТР здійснюється військовослужбовцями, що вже є підставою для кваліфікації дій саме за ч. 2 ст. 114-2 КК України. Про це свідчить сформована судова практика. Наприклад, у деяких вироках дії осіб, які поширювали інформацію про політ або місце розташування військового гелікоптера були кваліфіковані за ч. 1 або ч. 2 ст. 114-2 КК України.

Так, Дніпропетровським районним судом Дніпропетровської області було встановлено, що громадянин України 24 вересня 2023 року, приблизно о 17 годині 46 хвилин у приватному часі месенджеру Telegram поширив інформацію про проліт двох гелікоптерів із двома білими лініями на хвостовій частині Збройних Сил України над смт. Малотаранівка. Суд визнав громадянина винним у вчиненні злочину передбаченого ч. 2 ст. 114-1 КК України [2].

Принагідно зауважимо, що у тексті Проекту нового КК України, ознаки предмета цього злочину вже уточнені. Зокрема, у ст. 9.2.3 пропонується визнавати предметом інформацію не лише про “озброєння”, а й про “інші товари військового призначення” [3].

Друга проблема. У диспозиції ч. 2 ст. 114-2 КК України законодавець вживає такі формулювання як переміщення, рух, розташування. Переміщення військових формувань це зміна їхнього місцезнаходження. Рух військових формувань є синонімом слова «переміщення». Так, у Великому тлумачному словнику української мови ці два терміни отожднюються: переміщення — рух (зміна положення кого-, чого-небудь унаслідок обертання, коливання, пересування тощо [4]. Вважаємо, що у диспозиції слід уникати поєднання синонімів, використавши слова “рух” або “переміщення”.

Третя проблема стосується обставини вчинення цього злочину - воєнний або надзвичайний стан. Звертаємо увагу на те, що у диспозиції статті відсутня вказівка на таку ознаку як «період збройного конфлікту та особливого періоду». Проте, очевидно що несанкціоноване поширення військово значущої інформації в обстановці збройного конфлікту та особливого періоду може заподіювати істотну шкоду національній безпеці держави. На це звертає увагу Р.О. Мовчан, який підкреслює, що «ступінь суспільної небезпеки кожного із описаних у статтях 111, 113, 114-1 та 114-2 КК діянь значно посилюється при їхньому вчиненні як в умовах воєнного стану, особливого періоду (хоча однією із підстав його настання є саме введення воєнного стану) чи надзвичайного стану, а тому у всіх згаданих складах кожна з цих ознак мала б визнаватися або ж криміноутворюючою (мова йде про статті 114-1 та 114-2 КК), або ж кваліфікуючою (статті 111 та 113 КК) [1, с. 329].

Аналогічний підхід щодо визначення обставини вчинення злочину має місце і в Проекті КК України. Р.О. Мовчан та П.О. Бурда, аналізуючи Проект, висловлюють сумніви щодо «підходу, відповідно до якого відповідальність за передбачені у статтях 9.2.4 та 9.2.5 Проекту дії пропонується встановити лише у разі їхнього вчинення «в умовах воєнного стану», тоді як вчинення аналогічної поведінки «в особливий період чи під час надзвичайного стану» визнається

ознакою, яка підвищує тяжкість розглядуваних злочинів на один ступінь (п. 3 ст. 9.2.2)». Науковці звертають увагу на те, що «збройний конфлікт може і не супроводжуватися оголошенням воєнного стану. Власне, починаючи з 2014 р., приклад саме такої ситуації, ми мали змогу спостерігати і в Україні, на території якої відбувався збройний конфлікт, але воєнний стан уведений так і не був (аж до 24 лютого 2022 р.). І, ось тому... виникло запитання: а чи є підстави вважати, що випадки несанкціонованого поширення відповідної інформації в умовах фактично триваючої, але без введення воєнного стану, війни на Донбасі, були бодай на відсоток менш небезпечнішими за аналогічні прояви, вчинені в 2022 р. вже при введеному воєнному стані? Ми таких підстав не бачимо, а, тому, вважаємо, що в аналізованих нормах мало б вказуватися не на «воєнний стан», а на більш широке поняття «особливий період». За умови реалізації такого кроку кваліфікуюче значення ознаки у вигляді вчинення відповідних злочинів «в особливий період чи під час надзвичайного стану» (п. 3 ст. 9.2.2 Проекту) не мало б поширюватися на аналізовані діяння, адже, така ознака вже була б їхньою конститутивною характеристикою [5, с. 58]. Така точка зору видається цілком логічною, тому доцільно було б окрім ознаки «воєнний або надзвичайний стан», використати у якості конститутивної, й такі ознаки як «особливий період та період збройного конфлікту».

Удосконалення норми, сформульованої у ст. 114-2 КК України сприятиме правильному застосуванню закону про кримінальну відповідальність, запобіганню цим злочинам та захисту обороноздатності та інформаційної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326-330. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/77.pdf
2. Вирок Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 25 липня 2024 р. Справа 175/9972/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120620527>
3. Текст проєкту нового КК України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/02/17/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-17-02-2025-dlya-opublikuvannya.pdf>
4. Великий тлумачний словник української мови <https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
5. Мовчан Р.О., Бурда П.О. Кримінально-правова протидія несанкціонованому поширенню військово значущої інформації. *Правова держава*. 2023. № 50. С. 54-62.